

Lieta Nr. A420224915
SKA-151/2017
Administratīvo lietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa

LĒMUMS

Rīgā 2017.gada 11.oktobrī

Augstākā tiesa šādā sastāvā:

tiesnese Ieva Višķere,
tiesnese Anita Kovaļevska,
tiesnese Veronika Krūmiņa

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz biedrības „Zemes reformas komiteja” pieteikumu par Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes rīcības atzīšanu par prettiesisku, kā arī par pienākuma uzlikšanu Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldei sniegt biedrības „Zemes reformas komiteja” pieprasīto informāciju, sakarā ar biedrības „Zemes reformas komiteja” kasācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2015.gada 3.septembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja biedrība „Zemes reformas komiteja” vērsās Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (turpmāk – pārvalde) Iedzīvotāju reģistra departamentā, lūdzot sniegt informāciju par Ministru prezidentes L. Straujumas, ārlietu ministra E. Rinkēviča, ekonomikas ministra V. Dombrovska, izglītības un zinātnes ministres I. Druvietes, satiksmes ministra A. Matīsa, tieslietu ministres B. Brokas, vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra R. Naudiņa un zemkopības ministra J. Dūklava vārdu, uzvārdu, personas kodu, deklarēto dzīvesvietu un deklarācijā norādīto papildu adresi, bet, ja tādas nav, – dzīvesvietu. Minētie dati pieteicējai esot nepieciešami, lai vērstos tiesā pret minētajām personām ar prasības pieteikumu par zaudējumu atlīdzināšanu, kas nodarīti ar Ministru kabineta 2014.gada 1.jūlija noteikumu Nr. 379 „Noteikumi par kadastrālo vērtību bāzi 2015.gadam” pieņemšanu.

Ar pārvaldes 2015.gada 8.maija lēmumu Nr. 518e prasīto informāciju atteikts izsniegt.

[2] Pieteicēja vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu, lūdzot atcelt minēto pārvaldes lēmumu, norādot, ka tai nepieciešama pieprasītā informācija, lai varētu īstenot savas tiesības vērsties tiesā ar civilprasību.

[3] Administratīvā rajona tiesa ar 2015.gada 3.septembra spriedumu pietiekumu noraidīja. Spriedums pamatots ar šādiem apsvērumiem.

[3.1] Lietā ir skatāms prasījums par pārvaldes rīcību, nesniedzot pieteicējas pieprasīto informāciju par Latvijas Republikas Ministru kabineta locekļu personas kodu, deklarēto dzīvesvietu un deklarācijā norādīto papildu adresi, kā arī par pienākuma uzlikšanu pārvaldei sniegt pieteicējai tās pieprasīto informāciju.

[3.2] Informācijas atklātības likuma 5.panta otrās daļas 4.punkts nosaka, ka ierobežotas pieejamības informācija ir informācija par personas privāto dzīvi. Savukārt minētā likuma 8.pantā noteikts, ka informācija par fiziskās personas privāto dzīvi tiek aizsargāta ar likumu.

Informācija par personas vārdu un uzvārdu kopsakarā ar šīs personas kodu un dzīvesvietas adresi ir uzskatāma par informāciju par personas privāto dzīvi un secīgi arī par ierobežotas pieejamības informāciju. Šo datu nodošana trešajai personai uzskatāma par privātās dzīves ierobežojumu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 96.panta un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8.panta izpratnē.

[3.2] Privātās dzīves ierobežojums attaisnojams, ja tas ir noteikts ar likumu, nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā leģitīmu mērķu sasniegšanai un ir samērīgs ar tā mērķi.

Datu izsniegšanas pamats šajā gadījumā varētu būt Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7.panta 6.punkts – datu apstrāde nepieciešama, lai, ievērojot datu subjekta pamattiesības un brīvības, realizētu trešās personas likumiskās intereses. Tātad privātās dzīves ierobežojuma mērķis konkrētajā gadījumā varētu būt pieteicējas likumisko interešu aizsardzība.

Lai secinātu, ka privātās dzīves ierobežojums ir nepieciešams un samērīgs, ir jānoskaidro, vai ar šo konkrēto ierobežojumu attiecīgo mērķi var sasniegt, vai nav citi līdzekļi, ar kuriem attiecīgais mērķis ir sasniedzams un vai ierobežojums attaisno iegūto labumu.

[3.3] No Iedzīvotāju reģistra likuma 19.panta un Ministru kabineta 2011.gada 15.februāra noteikumu Nr. 130 „Iedzīvotāju reģistrā iekļauto ziņu izsniegšanas kārtība” (turpmāk – noteikumi Nr. 130) 8.punkta izriet, ka, lai saņemtu reģistrā iekļautās ziņas par citu personu, personai ir jāiesniedz pārvaldei ziņu pieprasījumu, kurā norādīts pamatojums ziņu saņemšanas nepieciešamībai, norādīts ziņu izmantošanas mērķis, ja likumā nav noteikta cita kārtība, un dati, pēc kuriem var identificēt personu, par kuru tiek prasītas ziņas.

[3.4] Lai gan pārvalde un Administratīvā rajona tiesa nevar iestāties vispārējās jurisdikcijas tiesas vietā un vērtēt pieteicējas iecerētās civilprasības pieļaujamību, tomēr šajā lietā pastāv pamatotas šaubas par pieteicējas ziņu pieprasījuma pamatojumā norādītā civiltiesiskā prasījuma pakļautību tiesai. Minētais pamatojams ar to, ka Ministru kabinets kopumā atbild par valdības īstenoto politiku un katrs Ministru kabineta loceklis ir politiski atbildīgs par savu rīcību. Ministru kabineta locekļa civiltiesiskā, administratīvā un krimināltiesiskā atbildība iestājas tikai tad, ja ir konstatēts tiesību normu pārkāpums. Turklāt attiecībā uz normatīvajiem aktiem pastāv to konstitucionālās kontroles mehānisms, proti, personai ir tiesības vērsties Satversmes tiesā, ja tā uzskata, ka ar, piemēram, Ministru kabineta noteikumu normu ir pārkāptas Satversmē noteiktās pamattiesības.

Līdz ar to, tiesas ieskatā, pieteicējas iesniegtais ziņu pieprasījums nesatur pietiekamu pamatojumu ziņu saņemšanas nepieciešamībai, tādējādi pārvaldes atteikums sniegt ziņas ir bijis tiesisks. Pieteicēja nav arī iesniegusi prasības pieteikuma projektu, kas liecinātu par pieteicējas nodomu vērsties ar prasības pieteikumu vispārējās jurisdikcijas tiesā.

[3.5] Pieteicējai sākotnēji būtu jāvēršas ar civilprasību tiesā un tad, ja tiesa būs atzinusi prasības pieteikumu par pakļautu tiesas izskatīšanai un atstājusi to bez virzības, lai pieteicēja

iesniegtu ziņas par atbildētāju vārdu, uzvārdu, personas kodu un dzīvesvietas adresi, pārvalde varētu to pieteicējai izsniegt.

[4] Pieteicēja par minēto spriedumu iesniegusi kasācijas sūdzību, kas citstarp pamatota ar šādiem apsvērumiem.

[4.1] Tiesa noraidījusi pieteicējas pieteikumu, jo atzinusi, ka pieteicējas iecerētais prasības pieteikums būtu nepieļaujams izskatīšanai civilprocesuālā kārtībā. Bet iestāde vai administratīvā tiesa nav tiesīga novērtēt civilprasības pieteikuma pamatotību vai prasījuma pakļautību vispārējās jurisdikcijas tiesai. Iestādei un administratīvajai tiesai nav arī kompetences sniegt skaidrojumu par pieteicējas civilprocesuālajām tiesībām.

[4.2] Pieteicējas tiesības uz taisnīgu tiesu nedrīkst tikt ierobežotas ar atsauci uz noteikumiem Nr. 130, jo cilvēktiesības drīkst ierobežot tikai ar likumu.

[4.3] Tiesa nepamatoti norādījusi, ka pieteicējai vispirms jāvēršas vispārējās jurisdikcijas tiesā, lai tā atstātu prasības pieteikumu bez virzības. Tiesa nav šo viedokli pamatojusi ar tiesību normām. Latvijas tiesiskais regulējums paredz, ka piekritīgā tiesa, kurā persona var vērsties ar civilprasību, tiek noteikta pēc atbildētāja dzīvesvietas. Līdz ar to šī tiesas norāde konkrētajā gadījumā uzliktu pieteicējai nesamērīgu slogu, jo, nezinot piekritīgo tiesu, pieteicējai būtu vai nu jāuzmin, kurā tiesā vērsties, vai jāvēršas visās Latvijas tiesās vienlaicīgi.

Motīvu daļa

[5] Izskatāmās lietas izšķirošais jautājums ir tas, vai ir pamats pieteicējai izsniegt informāciju par konkrēto personu (bijušo un esošo Ministru kabineta locekļu) personas kodu, deklarēto dzīvesvietu un deklarācijā norādīto papildu adresi, bet, ja tādas nav, – dzīvesvietu, lai pieteicēja pret šīm personām varētu vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā civilprocesuālā kārtībā.

[6] Saskaņā ar Iedzīvotāju reģistra likuma 10.panta pirmās daļas 1.–3.punktu un 10.punktu ziņas par personas vārdu, uzvārdu, personas kodu un deklarēto vai norādīto dzīvesvietu tiek uzglabātas Iedzīvotāju reģistrā. Šā likuma 19.pants pieļauj, ka fiziskas vai juridiskas personas var saņemt reģistra informāciju par citu personu uz motivēta iesnieguma pamata. Vienlaikus, tā kā pieteicējas pieprasītā informācija atbilstoši Fizisko personu datu aizsardzības likuma 2.panta 3.punktam ir personas dati, uz tiem attiecas datu aizsardzības regulējums. Secīgi datu apstrādei, tātad arī datu izsniegšanai, jābūt kādam no pamatiem, kas minēti Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7.pantā.

Konkrētajā gadījumā pirmās instances tiesa pareizi konstatējusi, ka datu apstrādes pamats būtu minētā panta 6.punkts, kas citstarp noteic, ka personas datu apstrāde ir atļauta tad, ja tā ir nepieciešama, lai, ievērojot datu subjekta pamattiesības un brīvības, īstenotu trešās personas, kurai personas dati tiktu atklāti, likumiskās intereses.

Eiropas Savienības Tiesa atzinusi, ka datu apstrādei šādā gadījumā ir trīs nosacījumi: pirmkārt, trešo personu, kurām dati tiek atklāti, likumīgu interešu esība, otrkārt, vajadzība apstrādāt personas datus likumīgo interešu nodrošināšanai un, treškārt, nosacījums, ka neprevalē tās personas pamattiesības un brīvības, uz kuru attiecas datu aizsardzība (*Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 4.maija spriedums lietā Rīgas satiksme, C-13/16, ECLI:EU:C:2017:336, 28.punkts*).

[7] Pieteicēja kā tās likumisko interesi datu noskaidrošanai norāda tiesības vērsties tiesā ar civilprasību.

Satversmes 92.panta pirmais teikums paredz, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Šī norma uzliek valstij pienākumu nodrošināt tiesības uz taisnīgu tiesu (tātad arī adekvātu pieeju tiesai) visās lietās, kurās strīds skar personai piemītošas, no ārējām tiesību normām izrietošas individuālās tiesības un likumiskās intereses (*Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 129.lpp.*). Tas citstarp nozīmē arī to, ka valstij ir jānodrošina tāds tiesiskais regulējums, kas nerada nepamatotus šķēršļus personai izmantot tiesības vērsties tiesā.

Izskatāmajā gadījumā pieteicēja ir norādījusi, ka vēlas vērsties tiesā ar civilprasību, proti, prasības pieteikumu par zaudējumu atlīdzību, jo pieteicēja uzskata, ka konkrētās fiziskās personas (Ministru kabineta bijušie un esošie locekļi) ar savu rīcību, balsojot par konkrētu Ministru kabineta noteikumu pieņemšanu, ir rīkojušās prettiesiski un nodarījušas pieteicējai zaudējumus.

No Satversmes 92.panta trešā teikuma izriet vispārējās tiesības prasīt zaudējumu atlīdzību par personai nodarītu nepamatotu tiesību aizskārumu. Tiesības prasīt nodarīto zaudējumu atlīdzinājumu izriet arī no Civillikuma Saistību tiesību daļas 8.nodaļā „Zaudējumi un to atlīdzība” ietvertajām normām. Tātad, ja persona uzskata, ka cita persona, rīkojoties prettiesiski, tai ir nodarījusi nepamatotu aizskārumu, nodarot zaudējumus, šai personai būtu jābūt pienācīgām iespējām vērsties tiesā. Ja attiecīgā atlīdzinājuma prasījuma izskatīšanai likumdevējs nav noteicis īpašu procesuālo kārtību (kā, piemēram, attiecībā uz ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību nodarītiem zaudējumiem vai administratīvā pārkāpuma lietas ietvaros iestādes nodarītiem zaudējumiem likumdevējs paredzējis atlīdzinājuma prasījuma izskatīšanu administratīvajā tiesā), tad atbilstoši minētajai Satversmes normai, Civillikuma normām un Civilprocesa likuma normām personai atzīstamas tiesības likumā noteiktajā kārtībā ar prasības pieteikumu par zaudējumu atlīdzību vērsties vispārējās jurisdikcijas tiesā un sacīkstes principa ietvaros pamatot un pierādīt savu prasījumu.

Pirmās instances tiesa ir atzinusi, ka nav pamata pieteicējai izsniegt tās prasīto informāciju par konkrēto personu personas kodiem un dzīvesvietu, jo, tiesas ieskatā, ir apšaubāma pieteicējas iecerētās civilprasības pakļautība izskatīšanai vispārējās jurisdikcijas tiesā. Šādu nostāju tiesa pamatojusi ar uzskatu, ka nav pamata no personām, kuras kā Ministru kabineta locekļi balsojuši par konkrētu noteikumu pieņemšanu, prasīt atlīdzinājumu par nelabvēlīgajām sekām, kas pieteicējai radušās attiecīgo Ministru kabineta noteikumu dēļ. Tomēr Augstākā tiesa piekrīt pieteicējas pārstāvim, ka, vērtējot, vai personai pastāv likumiskas intereses, kuru nodrošināšanai tai nepieciešams iegūt citas personas (iespējamā atbildētāja) personas datus, personas iecerētās civilprasības prognozējamā pamatotība un pieļaujamība nav jautājums, kuru kompetenta izlemt pārvalde vai administratīvā tiesa, pat ja, iestādes vai administratīvās tiesas ieskatā, personas iecerētā civilprasība ir acīmredzami nepieļaujama vai nepamatota. Tas vai personas civilprasība ir pieļaujama un pamatota, ir vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetences jautājums.

Turklāt tas, ka pieteicēja kā zaudējumu radītāju norādījusi konkrēto bijušo un esošo Ministru kabineta locekļu rīcību, pildot amatpersonas pienākumus, pats par sevi nav acīmredzami automātisks iemesls secināt, ka tātad zaudējumu atlīdzinājuma prasījums civilprocesuālā kārtībā vispār nav pieļaujams, jo Ministru kabineta iekārtas likuma 4.panta trešā daļa noteic, ka neatkarīgi no politiskās atbildības Ministru kabineta loceklis par savu rīcību ir

atbildīgs arī saskaņā ar krimināltiesisko, administratīvo vai civiltiesisko atbildību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem. Tādējādi likumdevējs nav pilnībā izslēdzis iespēju prasīt civiltiesisku atbildību no Ministru kabineta locekļa kā fiziskas personas (salīdzinājumam, piemēram, attiecībā uz tiesnešiem likuma „Par tiesu varu” 13.panta piektajā un sestajā daļā tiešā tekstā norādīts, ka par zaudējumiem, kas nodarīti, tiesnešiem pildot tiesas spriešanas funkcijas, tiesneši nav mantiski atbildīgi, un persona, kas uzskata, ka tiesas nolēmums ir nelikumīgs vai nepamatots, nevar celt tiesā prasību pret tiesnesi, kurš šo lietu izskatījis).

Ievērojot minēto, Augstākā tiesa atzīst, ka konkrētajā gadījumā ir saskatāmas pieteicējas tiesības un likumiskās intereses Satversmes 92.panta pirmā teikuma kontekstā, uz kurām attiecas tiesību uz taisnīgu tiesu garantijas.

[8] Kā jau minēts, izskatāmajā lietā, izlemjot par pieprasīto datu izsniegšanu, iestādei (un tāpat secīgi arī administratīvajai tiesai) jāpārbauda, vai personas, kura datus prasa, likumiskās intereses nodrošināšanai konkrēto datu saņemšana tiešām ir objektīvi nepieciešama. Līdz ar to šajā lietā izšķiroša nozīme ir tam, vai tiesību normas, kas regulē vēršanos tiesā ar civilprasību, paredz, ka iespējamajam prasītājam, lai tas varētu izmantot savas tiesības vērsties tiesā, ir jāzina konkrēti iespējamā atbildētāja personas dati. Tas savukārt nozīmē, ka izskatāmajā lietā citstarp ir jāpiemēro civilprocesu regulējošās tiesību normas.

Atbilstoši Latvijas Civilprocesa likuma regulējumam no personas, kura vēršas ar prasības pieteikumu tiesā, tiek sagaidīts, ka šī persona prasības pieteikumā norāda atbildētāja, ja tas ir fiziska persona, vārdu, uzvārdu, deklarēto dzīvesvietu un deklarācijā norādīto papildu adresi, bet, ja tādas nav, — dzīvesvietu (Civilprocesa likuma 128.panta otrās daļas 1.²punkts). Turklāt pēc atbildētāja dzīvesvietas tiek noteikta arī piekritīgā tiesa (Civilprocesa likuma 26.panta pirmā daļa).

Vienlaikus Civilprocesa likumā paredzētas dažādas sekas šīs obligātās informācijas nenorādīšanai, proti, ja prasītājs nenorāda atbildētāja vārdu, uzvārdu vai deklarēto dzīvesvietas adresi, atbilstoši Civilprocesa likuma 133.panta pirmās daļas 1.punktam tiesnesis atstāj prasības pieteikumu bez virzības, bet trūkumu nenovēršanas gadījumā atbilstoši šā panta ceturtajai daļai pieteikumu uzskata par neiesniegtu un atdod prasītājam. Savukārt, ja prasītājs norāda nepareizu adresi un prasības pieteikums tiek iesniegts tiesā, kurai lieta nav piekritīga, atbilstoši Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 6.punktam tiesnesis atsakās pieņemt prasības pieteikumu (piemēram, *Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas tiesneša 2017.gada 9.augusta lēmums lietā ar arhīva Nr. 3-10/0346/27*).

Līdz ar to no Civilprocesa likuma regulējuma izriet, ka pieteicējai konkrētajā gadījumā ir nepieciešams zināt konkrēto bijušo vai esošo Ministru kabineta locekļu deklarētās vai norādītās dzīves vietas adreses, lai norādītu tās prasības pieteikumā, kā arī lai vērstos pēc piekritības pareizajā tiesā (nav konstatējams, ka uz pieteicējas iecerēto civilprasību attiektos kāds no Civilprocesa likumā paredzētajiem izņēmuma piekritības gadījumiem).

Tas nozīmē, ka administratīvajai tiesai ir pamats piemērot trešo datu apstrādes kritēriju (sk. šā lēmuma 6.punkta pēdējo rindkopu) un samērot konkurējošās intereses, proti pieteicējas interesi iegūt konkrētus datus, lai īstenotu tiesības vērsties tiesā ar civilprasību, un datu subjektu interesi uz savu personas datu aizsardzību. Taču konkrētajā gadījumā Augstākā tiesa uzskata, ka šo interešu samērošana tādā veidā, ka priekšroka tiktu piešķirta vienai vai otrai, turpmāk norādīto apsvērumu dēļ nebūtu adekvāta.

[9] Tiesības uz taisnīgu tiesu, tostarp tiesības uz pienācīgu pieeju tiesai, ir fundamentāla demokrātiskā valstī personām garantējama cilvēktiesība. Tieši no šo tiesību pienācīgas nodrošināšanas lielā mērā ir atkarīga pārējo cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzība, līdz ar to tiesību uz taisnīgu tiesu nozīmīgumu nedrīkst novērtēt par zemu. Tāpēc arī tiesību uz taisnīgu tiesu garantijām jābūt efektīvām un praksē saprātīgi īstenojamām, ne teorētiskām. Turklāt, lai arī šīs tiesības nav absolūtas, jāņem vērā, ka tās var tikt ierobežotas tiktāl, ciktāl netiek atņemtas pēc būtības (*Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 124.–126.lpp.*)

Vienlaikus Satversmes 96.pantā aizsargātas ikviena tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, kas citstarp nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz savu privāto telpu, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās. Šīs tiesības aizsargā indivīda fizisko un garīgo integritāti, godu un cieņu, identitāti un personas datus. Informācija par personu ietilpst minētā jēdziena saturā (*Satversmes tiesas 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-18-01 10.punkts, 2011.gada 14.marta sprieduma lietā Nr. 2010-51-01 13.punkta, 2005.gada 26.janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-17-01 10.punkts*).

Latvijas Republika ir uzņēmusies starptautiskās saistības, kuru mērķis ir personas privātās dzīves, citstarp personas datu, aizsardzība. Konvencijas 8.panta pirmā daļa paredz, ka ikvienam ir tiesības uz savas privātās dzīves neaizskaramību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa paskaidrojusi, ka tiesības uz privāto dzīvi ir plašs jēdziens, kas nav izsmeļoši iztulkojams. Tiesības uz privāto dzīvi ietver personas fizisko un psiholoģisko integritāti, kā arī tiesības dzīvot privāti, prom no negribētas uzmanības (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2017.gada 27.jūnija sprieduma lietā „Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland”, iesnieguma Nr. 931/13, 129.–130.punkts*).

Datu aizsardzība ir fundamentāli svarīga, lai nodrošinātu personas tiesības uz privātās dzīves aizsardzību. Valstij ir pienākums nodrošināt pietiekamas garantijas, lai novērstu ar Konvencijas 8.pantu nesaderīgu datu apstrādi. Šis pants tādējādi nodrošina informatīvās pašnoteikšanās veidu, ļaujot personām paļauties uz datu privātumu, kas, pat neitrāli būdami, tiek vākti, apstrādāti un saglabāti kolektīvi un tādā formā vai veidā, ka tiek ietekmētas Konvencijas 8.panta tiesības (*minētā sprieduma 137.punkts*). Privātās dzīves neaizskaramība un personas datu aizsardzība nostiprināta arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. un 8.pantā.

Satversmes tiesa jau iepriekš, noskaidrojot Satversmes 96.pantā noteikto pamattiesību saturu kopsakarā ar Konvencijas 8.pantu, ir atzinusi, ka valsts institūcijām ir ne vien negatīvs pienākums atturēties no jebkādas nepamatotas iejaukšanās tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību, bet arī pozitīvs pienākums veikt šo tiesību aizsardzībai nepieciešamās darbības. Likumdevējam ir jāizveido tāds personas datu aizsardzības mehānisms, kas nodrošinātu to apstrādes noteikumu atbilstību paredzētajam mērķim (*Satversmes tiesas 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-18-01 10.punkts, 2016.gada 12.maija sprieduma lietā Nr. 2015-14-0103 23.3.2.punkts*).

Personas dzīvesvietas adrese ir nozīmīga privātās dzīves jēdzienā ietilpstoša informācija, un it īpaši tas ir sabiedrībā plaši atpazīstamas personas gadījumā. Personas dzīvesvieta ir vieta, kurā persona primāri īsteno savas privātās aktivitātes, tostarp ģimenes attiecības, audzina bērnus un veido savu privāto telpu un vidi, kurā personai būtu jājūtas drošai un pasargātai no apdraudējumiem un nevēlamas uzmanības. Kaut arī publiskus amatus ieņemošas personas ir vairāk pakļautas sabiedrības kritikai, tomēr tas neatņem aizsardzību attiecībā uz šo personu

privātajām aktivitātēm (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas (Lielā palāta) 2012.gada 7.februāra spriedums lietā „Von Hannover v. Germany (No.2)”*, iesniegumu Nr. 40660/08 un 60641/08, 110.punkts). Turklāt jāņem vērā, ka, lai arī no vienas puses, publiskām personām (piemēram, politiķiem) dažos aspektos ir jārēķinās ar salīdzinoši lielāku iejaukšanos privātajā dzīvē, no otras puses, tieši publiskām personām, piemēram, informācijas par dzīvesvietu aspektā jo īpaši svarīga ir efektīva datu aizsardzība, jo ir lielāks risks, ka tās savā dzīvesvietā var tikt pakļautas nevēlamai un neattaisnotai sabiedrības uzmanībai un pat apdraudējumam.

[10] Salīdzinot personas interesi, lai informācija par tās dzīvesvietu netiktu izpausta citām personām, ar citas personas interesi vērsties tiesā ar civilprasību, Augstākā tiesa, pirmkārt, secina, ka administratīvā procesa ietvaros ir ierobežotas iespējas pārliecināties par to, vai personai ir patiesa interese (patiess nodoms) vērsties tiesā un vai atsauce uz vēlmi vērsties tiesā netiek izmantota negodprātīgi ar mērķi vienkārši uzzināt konkrētas personas dzīvesvietas adresi. Otrkārt, kā jau minēts, Augstākās tiesas ieskatā, ne iestāžu, ne administratīvo tiesu kompetencē nav novērtēt, cik pamatota vai nepamatota varētu būt personas iecerētā civilprasība. Līdz ar to ir identificējams risks, atklājot personas deklarēto dzīvesvietu, kaitēt tās tiesībām uz privāto dzīvi, īpaši publiski pazīstamu personu gadījumā. Savukārt neatklājot personas deklarēto dzīves vietas adresi, datu pieprasītājam tiktu liegta iespēja īstenot tiesības uz taisnīgu tiesu, kas būtu ne mazāk nepieļaujami.

Minēto apsvērumu dēļ, Augstākās tiesas ieskatā, būtu jāapsver iespēja risināt šo problēmu tādējādi, ka tiek ievērotas gan personas (konkrētajā gadījumā pieteicējas) tiesības uz taisnīgu tiesu, gan arī ir mazāka iejaukšanās atbildētāja tiesībās uz privātās dzīves aizsardzību, nodrošinot atbilstošu līdzsvaru starp šīm tiesībām.

[11] Augstākā tiesa konstatē, ka problēma būtībā izriet no Civilprocesa likuma regulējuma, kas paredz, ka iespējamajam prasītājam civillietā obligāti jāapstrādā atbildētāja – fiziskas personas – personas dati (informācija par dzīvesvietu), lai varētu vērsties tiesā. Šādu datu nesauņemšana noved pie tā, ka vispārējās jurisdikcijas tiesa atbilstoši Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 6.punktam un 133.panta ceturtajai daļai atsakās pieņemt prasības pieteikumu vai atzīst to par neiesniegtu.

Tādējādi, lai pieteicēja varētu īstenot savas tiesības vērsties tiesā ar civilprasību, tai atbilstoši Civilprocesa likuma prasībām ir nepieciešams uzzināt iespējamo atbildētāju – bijušo un esošo Ministru kabineta locekļu – deklarētās dzīvesvietas. Likumā šobrīd nav regulējuma, kas dotu iespēju pieteicējai iesniegt prasības pieteikumu tiesā bez iespējamo atbildētāju dzīvesvietas uzzināšanas.

Attiecīgi Augstākajai tiesai ir šaubas, vai konkrētajā gadījumā attiecībā uz iespējamajiem atbildētājiem Civilprocesa likuma 128.panta otrās daļas 1.²punkta pirmais teikums un 132.panta pirmās daļas 6.punkts kopsakarā ar 26.panta pirmo daļu atbilst Satversmes 96.pantam, ciktāl tie pieprasa iespējamo atbildētāju – fizisko personu, kas ir publiskas amatpersonas, deklarētās dzīvesvietas datu apstrādi, un nepieļauj alternatīvu iespēju pieteicējas tiesību vērsties tiesā nodrošināšanai.

[12] Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību var ierobežot, bet ir jāpārbauda, vai ierobežojums ir attaisnojams, proti, vai:

- 1) tas ir noteikts ar likumu;
- 2) tam ir legītīms mērķis;

3) tas ir samērīgs (*Satversmes tiesas 2016.gada 16.jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-18-01 12.punkts, 2016.gada 12.maija sprieduma lietā Nr. 2015-14-0103 18.punkts*).

[13] Konkrētajā gadījumā apšaubītās normas ir ietvertas Civilprocesa likumā un publiski pieejamas atbilstoši normatīvo aktu prasībām. Izskatāmajā lietā nav strīda par to, ka apstrīdētās normas ir pieņemtas un izsludinātas Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā un ka tās ir pietiekami skaidri formulētas, lai persona varētu izprast no tām izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt to piemērošanas sekas.

Līdz ar to no apstrīdētajām normām izrietošais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu.

[14] Vērtējot pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi, Augstākā tiesa secina, ka atbildētāja deklarētās dzīvesvietas adreses norādīšanai civilprocesā ir divas funkcijas – tā ir adrese, uz kuru pēc vispārīgā principa tiek sūtīti visi paziņojumi atbilstoši Civilprocesa likuma 56.panta piektajai daļai, kā arī pēc atbildētāja deklarētās dzīvesvietas tiek noteikta arī piekritīgā tiesa.

Kā atzīts Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē, ņemot vērā atbildētāja tiesības uz taisnīgu tiesu, ir nepieciešams izvēlēties paziņošanas veidu, lai nodrošinātu atbildētāja informētību par tiesas procesu un līdz ar to arī pienācīgas iespējas atbildētājam piedalīties procesā un īstenot savas procesuālās tiesības (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017.gada 27.aprīļa sprieduma lietā „Schmidt v. Latvia”, iesnieguma Nr. 22493/05, 86.–90.punkts*).

Tādējādi Latvijā prasība, lai prasības pieteikumā būtu norādīta atbildētāja dzīvesvietas adrese, kā arī tas, ka pēc atbildētāja dzīvesvietas tiek noteikts piekritīgā tiesa, ir vērsts uz atbildētāja procesuālo tiesību nodrošināšanu – tiesa notiek tuvāk viņa dzīvesvietai un ir ērtāk pieejama, veicinot viņa tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošanu. Tāpat ierobežojumam ir leģitīms mērķis – paša atbildētāja tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzība.

[15] Lai secinātu, vai ir pamattiesību ierobežojums atbilst samērīguma principam, jānoskaidro, vai:

- 1) likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai;
- 2) vai nav saudzējošāku līdzekļu leģitīmā mērķa sasniegšanai;
- 3) vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša (*Satversmes tiesas 2014.gada 9.janvāra sprieduma lietā Nr. 2013-08-01 12.punkts*).

[16] Augstākā tiesa neapšaubā, ka prasība prasības pieteikumā norādīt atbildētāja dzīvesvietu un iesniegt prasību tiesā pēc atbildētāja dzīvesvietas ir instruments, ar kuru tiek nodrošinātas minētās atbildētāja tiesības uz taisnīgu tiesu. Tomēr Augstākā tiesa uzskata, ka šo leģitīmo mērķi ir iespējams sasniegt arī ar atbildētāja privāto dzīvi mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Piemēram, atbildētāja sasniegšana varētu notikt arī uz publiski pieejamu adresi, kur persona ar lielu iespējamību ir sastopama, ja tādu iespējams noskaidrot, piemēram, uz personas darbavietu, kā tas paredzēts Civilprocesa likuma 56.panta piektajā daļā, kas īpaši publisku personu gadījumā nebūtu mazāk efektīvi kā paziņošana uz šo personu dzīvesvietām. Turklāt tas būtu saprātīgi arī tādā gadījumā kā konkrētajā lietā, kad prasība pēc būtības ir saistīta ar iespējamā atbildētāja profesionālo darbību.

Arī citās valstīs ir regulējums, kas pieļauj lielāku atbildētāja privātuma aizsardzību. Piemēram, Vācijā paredzēts, ka mantiskas prasības ir iespējams celt pret personu arī vietā, kur tā ilgstoši uzturas, piemēram, kā darbinieks vai students (*Zivilprozessordnung* § 20), savukārt arī paziņošana var notikt vietā, kur persona ir sasniedzama (*Zivilprozessordnung* § 177-178), piemēram, darbavietā, tādēļ atbildētāja dzīvesvietas atklāšana nav nepieciešama (*Vācijas Federālās Tiesas 2015.gada 20.janvāra spriedums lietā VI ZR 137/14*). Arī Austrijā ir iespējams celt prasību pret personu nevis tikai pēc tās dzīvesvietas, bet arī pēc ikdienas uzturēšanās vietas (*Gesetz vom 1. August 1895, über die Ausübung der Gerichtsbarkeit und die Zuständigkeit der ordentlichen Gerichte in bürgerlichen Rechtssachen (Jurisdiktionsnorm – JN), § 66*). Turklāt puse var nenorādīt savu dzīvesvietu, pamatojot to ar īpaši aizsargājamu interesi (*Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung – ZPO), § 75a*).

Savukārt piekritības jautājumu var atrisināt, piemēram, tiesai pašai noskaidrojot piekritīgo tiesu un pārsūtot pieteikumu tai. Šis pienākums neuzliktu tiesai pārāk lielu slogu, jo jau ievests regulējums, ka dažos gadījumos tiesā var pārsūtīt lietu uz citu tiesu (Civilprocesa likuma 32. un 32.¹pants). Tāpat arī ir daudzi gadījumi, kad piekritība tiek noteikta pēc citiem kritērijiem, nevis atbildētāja dzīvesvietas, līdz ar to arī šajā aspektā būtu iespējams padomāt par alternatīviem risinājumiem (Civilprocesa likuma 28.–29.pants).

[17] Ņemot vērā iepriekš minēto, Augstākā tiesa uzskata, ka Civilprocesa likuma 128.panta otrās daļas 1.²punkts un 132.panta pirmās daļas 6.punkts kopsakarā ar 26.panta pirmo daļu, ciktāl tie konkrētajā gadījumā pieprasa iespējamo atbildētāju – fizisko personu – deklarētās dzīvesvietas datu apstrādi, neparedzot nekādas citas alternatīvas iespējas prasības pieteikuma iesniegšanai, neatbilst Satversmes 96.pantam.

[18] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 104.panta otrās daļas pirmajam teikumam, ja tiesa uzskata, ka tiesību norma neatbilst Satversmei vai starptautisko tiesību normai (aktam), tā tiesvedību lietā aptur un nosūta motivētu pieteikumu Satversmes tiesai.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 273.panta 4.punktu tiesa aptur tiesvedību, ja tā pieņem lēmumu iesniegt Satversmes tiesai pieteikumu par tiesību normas atbilstību Satversmei vai starptautisko tiesību normai (aktam) vai arī Satversmes tiesa ir ierosinājusi lietu sakarā ar pieteicēja konstitucionālo sūdzību.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 275.panta 6.punktu šā likuma 273.panta 4.punktā noteiktajā gadījumā tiesvedību aptur līdz Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās dienai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 104.panta otro daļu, 273.panta 4.punktu un 274.panta 6.punktu, Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmās daļas 9.punktu un 19.¹panta pirmās daļas 2.punktu un otro daļu, Augstākā tiesa

nolēma:

iesniegt pieteikumu Latvijas Republikas Satversmes tiesai par Civilprocesa likuma 128.panta otrās daļas 1.²punkta pirmā teikuma un 132.panta pirmās daļas 6.punkta kopsakarā

ar 26.panta pirmo daļu, ciktāl tie izskatāmajā lietā aplūkojamajā gadījumā pieprasa iespējamo atbildētāju – fizisko personu – deklarētās dzīvesvietas datu apstrādi, neparedzot citas alternatīvas iespējas prasības pieteikuma iesniegšanai, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96.pantam;

apturēt tiesvedību administratīvajā lietā līdz Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās dienai.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese	(personiskais paraksts)	I. Višķere
Tiesnese	(personiskais paraksts)	A. Kovaļevska
Tiesnese	(personiskais paraksts)	V. Krūmiņa

NORAKSTS PAREIZS

Augstākās tiesas

Administratīvo lietu departamenta

gada 11.oktobrī

I. Višķere